

mycket stark akademisk prägel, möjligen löper risken att skrämja bort en del läsare. Boken förutsätter tyvärr alltför ofta ett mått av historisk allmänbildning som inte står att finna bland 2000-talets gymnasister, till vilka man annars tänker sig att böckerna borde kunna vända sig. Så använder till exempel Ingmar Brohed begreppet »hantverksämbete» i stället för »skrä» i sin artikel. Detta är naturligtvis helt igenom korrekt för en historiker, men vilka kan förväntas förstå vad han menar?

Sammanfattningsvis vill jag ändå säga att Signums ambitiösa projekt i det stora hela är alldeles lysande tack vare kompetenta medarbetare och de delvis nya perspektiven. Illustrationerna tillhör också verkets stora förtjänster. Varje band innehåller dels en mängd svartvita bilder, kopparstick och dylikt, insprängda i texten, men framför allt ett stort antal mycket väl framställda färgplanscher. De problem jag nämnt är sådana att de sannolikt till stor del är oundvikliga. Att ge ut ett översiktsverk av detta slag innebär en lång rad svåra avvägningar och kompromisser, och som resultat av dessa blir ingen läsare helt nöjd.

Andreas Hellerstedt

Lars Ljungström, *Georg Haupt. Gustav III:s hovschatullmakare*, Stockholm: Kungl. husgerådskammaren/Atlantis, 2006. (167 s.)

Varför en bok om Georg Haupt? Lars Ljungström besvarar själv frågan i förordet till sin bok: syftet är att »beskriva Haupt i ett bredare sammanhang än man tidigare gjort». Boken har dessutom fungerat som katalog till den första större utställningen av Haupt's möbler sedan 1952, som Ljungström anordnade på Husgerådskammaren.

För 105 år sedan publicerade John Böttiger den första monografiska framställningen om svenskt konsthantverk: *Kungl. Hovschatullmakaren och ebenisten Georg Haupt. En studie till 1700-talets konstslöjdbistoria*. Marshall Lagerquist utgav 1979 studien *Georg Haupt Ebéniste du Roi*. Båda dessa böcker försöker redogöra för Haupt's tid i Sverige.

Marshall Lagerquist diskuterar det dåliga källäget i sin bok om Haupt. I synnerhet är det de sju år under 1760-talet då Haupt vistades utomlands som ligger höljd i dunkel. Just dessa år är ett huvudtema för Lars Ljungström's framställning, med uppsatser av

Rosemarie Stratmann-Döhler om tiden i Paris och av Lucy Wood om Londonvistelsen.

Egentligen sträcker sig den osäkra perioden redan från 1759, då Haupt blev gesäll efter att ha tillbringat sin läroperiod hos Johan Conrad Eckstein. Från år 1762 finns en notering om att Haupt begått nattvarden i Tyska kyrkan. I november samma år befann sig Haupt och hans reskamrat gesällen Christopher Furlloh i Amsterdam. Vintern 1766–67 arbetade Haupt på slotet Chanteloup i Frankrike. Den första noteringen om att Haupt befunnit sig i London är från februari 1768. Ett litet bord tillverkat av Haupt för sir William Chambers bär årtalet 1769. Samma år kallades Haupt hem för att bli hovsnickare, och i februari 1770 infann han sig med en ritning vid snickarämbetets möte och begärde att få ritningen godkänd som mästestycke. Där har vi de säkra hållpunkterna för Haupt's aktiviteter under nästan elva år.

Lars Ljungström's bok, liksom tidigare Böttiger's och Lagerquist's, bygger på arkivuppgifter och utförda möbler, men också vissa antaganden. I Ljungström's fall handlar det om pusselbitar om vad som pågick i metropolerna Paris och London vid tidpunkten för Haupt's vistelse där. Stratmann-Döhler tar ett brett grepp om uppgiften i sin uppsats om möbelsnickeriet i Paris på 1760-talet. De viktigaste mästarna och uppdragsgivarna presenteras. Riktigt intressant blir det när Stratmann-Döhler ser på de konstnärliga impulser som Haupt kan ha fått i Paris. Författaren kunde dock ha varit öppnare med att redogöra för de andra intryck som Haupt kan ha mött, vid sidan av andra mästares möbler. Den konstnärliga processen har sannolikt inte ändrat sig från 1700-talet till i dag. Därför kan en dekors ha väckt intresse oavsett om den fanns på en byggnad, en kaffekopp eller en byrå.

Invändningen gäller även för andra delar av boken. Ett exempel finns i katalogdelen där dekoren på Gustav III:s vaksäng (kat. nr. 34) omnämns. Inga egentliga försök görs till diskussion om dekorens uppkomst, annat än att den hänförs till Christopher Furlloh's byrå från 1767 och ett medaljskåp från Linnells verkstad. Det som skiljer vaksängens från Furlloh's byrå är bland annat Gustav III:s initial. Varifrån kommer bruket att använda initialer som dekors? Känt är att madame du Barry i september 1771 beställde en servis med sina initialer från Sèvres. Som en av de ledande i Paris när det gäller lyxkonsumtion och smak är det inte otroligt att hon med sin beställning inspirerat till andra konstnärliga uttryck. Det ska dock framhållas att Lars

Ljungströms uppsats »Georg Haupt och den gustavianska möbelkonsten» innehåller många intressanta och relevanta resonemang kring dekorernas ursprung.

Lucy Wood går i sin artikel djupare in i situationen i London och specifika mästars verkstäder än vad Stratmann-Döhler gör. Det är fascinerande att följa hennes tankegångar kring svenska snickares verksamhet i den brittiska huvudstaden. Att Fűrloh skapade sig en karriär i England är känt. Det är också känt vilka svenskar som under åren kring 1770 var aktiva i London – Johan Christian Linning och Carl Gustav Martin – men exakt vad de gjorde och hur deras möbler såg ut vet man inte. Lucy Wood gör en intressant tolkning av vad svenskarna kan ha utfört och vilka verkstäder de kanske samarbetade med.

Bokens avslutande uppsatser är skrivna av Lassi Koivunen och Per Korteback, båda verksamma som möbelkonservatorer på Husgerådskammaren. Det är ont om texter på svenska som rör möbels konstruktion och dekortekniker, därför är båda dessa artiklar välkomna bidrag. Varken Böttiger eller Lagerquist har lagt någon särskild möda vid beskrivandet av Hauptes tekniska färdigheter.

Dessa tekniska artiklar, liksom övriga texter, väcker frågor om vad Haupt lämnat efter sig av tekniska och stilistiska lösningar under sin gesällvandring, och vad han tagit med sig hem till Sverige. Det till konstruktionen grovhuggna skrivbordet på Chanteloup, är det resultat av en dåligt utrustad verkstad, en ung oerfaren gesäll från Sverige, eller en inhemsk tradition? Det finns praktfullare franska möbler som är mer grovhuggna i konstruktionen; kanske ett tecken på att om man arbetade i en mästares verkstad, var det mästarens ord som gällde. Vad man eventuellt hade med sig av kunskap och tradition fick anpassas till den nya verkligheten. Dekoren på Gustav III:s vaksäng, bygger den på en servis som Haupt inte kan ha sett, men som pekar på vad som var à la mode 1771? Kanske var det stilen som var viktig, och därför kunde en servisindekor vara intressant för en möbelsnickare?

Georg Haupt – Gustav III:s bovschatullmakare är välskriven, välredigerad, snygg, lärande och stundtals djup. Nytagna och utmärkta miljöbilder av Alexis Daflos ger en inblick i de miljöer där man får tänka sig Hauptes möbler. Boken är ett mycket välkommet tillskott i det magra utbudet böcker på svenska om äldre möbler.

Jan Norrman

Anne Beate Maurseth, *Opplysningens sjonglör. Denis Diderot 1713–1784*, Oslo: Humanist forlag, 2005. (255 s.)

Den av de stora franska 1700-talsfilosoferna som i dag väcker mest intresse är kanske Denis Diderot. Hans svårgripbarhet utmanar 2000-talets publik. Den som är van vid gränsöverskridanden och poststrukturalistiskt ifrågasättande kan känna igen sig hos Diderot. I Sverige har han uppmärksamats med en biografi av idéhistorikern Arne Helldén (*Diderot: en biografi*, 1994). En studie av den amerikanske romanisten Herbert Josephs från 1969, utkom i en svensk översättning av Leif Janzon 1993 (*Diderots dialog: språk och gest. Le neveu de Rameau – Rameaus brorson*). Även några av hans skrifter har under de senaste åren översatts till svenska. Olof Nordgren översatte och utgav 1988 Diderots *Brev till Sophie Völland*, en volym som lanserades som en del i serien Atlantis väljer ur världslitteraturen. Tore Wretö har översatt *Lettres sur les aveugles (Brev om de blinda till gagn för dem som ser*, 2002). Jan Stolpe nyöversatte *Rameaus brorson* 1992, samma år som David Sprengels översättning av *Jakob fatalisten och hans husbonde* från 1925 gavs ut på nytt med ett förord av Jan Myrdal. Av 1990-talets relativt sett intensiva utgivning borde man kunna dra slutsatsen att det åtminstone för ett eller några tiotal år sedan fanns ett intresse för Diderot.

Ändå intar Diderot ingen självklar plats i det svenska undervisningsväsendets kanon. Hans verk figurerar sällan på svenska gymnasisters eller universitetsstuderaendes litteraturlistor. Upplysningen är Voltaire, möjligen också Montesquieu, och så får Rousseau stå för problematiseringen av upplysningsprojektet. Inte heller några avhandlingar med sikte inställt på Diderot har syntts sedan J. Viktor Johansson år 1927 disputerade i Göteborg på en avhandling om ett Diderotmanuskript från Sankt Petersburg (*Études sur Denis Diderot: recherches sur un volume-manuscrit conservé à la Bibliothèque publique de l'État à Leningrad*, 1927).

Vi behöver dock bara gå till grannlandet Norge för att finna en något annorlunda situation. Här har Diderot blivit föremål för en avhandling i litteraturvetenskap av den unga Anne Beate Maurseth. Hennes *L'Analogie et le probable: deux configurations dans la pensée et l'écriture de Denis Diderot* har getts ut i serien *Studies on Voltaire and the Eighteenth Century*, något som tillförsäkrar den en kvalificerad akademisk publik runtom i världen, men kanske inte hemmavid. I Norge, som i Sverige, förblir franskspråkiga publikationer ofta okän-